

Kapitola I.

O pojmu a významu mezinárodního práva soukromého.

I.

Větev právní, kterou chceme se zabývat v tomto pojednání, je mezinárodní právo soukromé. Co jest toto mezinárodní právo soukromé? Je snad částí onoho práva mezinárodního, které vůbec známo je pod jménem *jus gentium*, či přesněji *jus inter gentes*?

Lépe zajisté než stručnou odpovědí ať kladnou ať zápornou na tyto otázky jest odpověděti tím, že postavíme podle sebe definice práva mezinárodního a mezinárodního práva soukromého.

Kterou větev právní nazýváme tedy právem mezinárodním či *ius inter gentes*?

Podle mínění takřka nesporného jest rozuměti právem mezinárodním souhrn oněch předpisů, kterými upraveno je vzájemné obcování mezi státy, tedy právní předpisy, ve kterých podmínky práv subjektivních, osobami účastněnými, jsou státové a sice státové jako takoví, jako korporace práva veřejného. Jest pak tomu, kdo mezinárodním právem se zabývá, všimati si v obsáhlé míře dějin lidstva vůbec a politických jeho dějin zvláště. Z veškerého skutkového materiálu totiž, který v dějinách uložila staletí, jasné lze poznati, v jaké styky vzájemné během dob těch jednotliví státové vstupovali a jak sobě při tom počínali; lze dále poznati z látky té předpisy práva mezinárodního. Neboť to zajisté dosta-

tečně je známo, že nemáme zákonů upravujících vzájemné obco-
vání států, že naopak právo mezinárodní je na větším díle právem
obyčejovým; že hlavní obsah práva mezinárodního tvoří pravidla,
která ve vzájemných stycích longaevo usu ve zvyk vešla, a která
pak ex opinione necessitatis pro státy závaznými se pokládají.¹⁾

Vše, co tu bylo řečeno o právu mezinárodním, neplatí až
do posledního slova takřka,²⁾ o mezinárodním právu soukromém.
Jak vůbec za to se má, poučuje mezinárodní právo sou-
kromé o tom, podle jakých předpisů posuzovati je
právní poměry soukromé, ve kterých vyskytuje se
nějaký element, moment mezinárodní³⁾ čili, jak se také
praví, vztah k cizině.⁴⁾

Co je rozuměti tímto elementem či momentem mezinárodním
charakterisujícím právní poměr soukromý, resp. vztahem právního
poměru soukromého k cizině? Věc je ta: Pravidelně stává se, že
soukromoprávní poměry, které před našima očima se rozvíjejí,
náležejí, abych tak řekl, celým obsahem svým oblasti jediného
státu, tedy na př. Rakouska. Subjekty právního poměru jsou státní
občané rakouští a mají řádné svoje bydliště v Rakousku, právní
poměr vznikl v Rakousku a týká se předmětů, ať movitostí ať
nemovitostí v Rakousku ležících a t. p. Ale zhusta poměry právní
nemají takové povahy, jak právě bylo vylíčeno, a moderní doba
se svými prostředky dopravními, se svým zahraničním obchodem,
dopuštěným pohybem obyvatelstva za hranice celků politických
a vůbec intensivní touhou po cizích a vzdálených krajích mohla
by mne usvědčiti z nepravdy, pravil-li jsem, že právní poměry
soukromé uzavřeny jsou pravidelně v oblast státu jediného. Velmi
zhusta totiž se stává, že jsme svědky poměrů soukromoprávních
jejichž subjekty jsou cizinci, jejichž předmětem jsou věci v cizině
ležící a jež vznikly z jednání právních, ku kterým došlo v cizině
a t. p. O těchto poměrech právních možno pak říci, že ony obsa-

¹⁾ O pojmu mezinárodního práva promluveno bude ostatně širě v kap. II.

²⁾ Sr. ovšem výklady kap. II.

³⁾ K terminu tomu srovnati je kap. V.

⁴⁾ O jinakých definicích mezinárodního práva soukromého promluveno
bude jednak v kap. II., jednak v kap. IV. Nahoře v textu prozatím správnou
chceme příkládati definici tam danou a teprve v dalším postupu o dolíčení
správnosti její chceme se pokusiti.

hují element či moment mezinárodní, že mají vztahy k cizině. Poměry, o kterých na prvním místě byli jsme se zmínili, možno nazvatí soukromoprávními poměry interními, poměry druhé pak poměry soukromými mezinárodními.⁵⁾

Dosadíme-li pak konkrétní skutečnosti právě vylíčené do definice svrchu uvedené, můžeme definovati mezinárodní právo soukromé takto :

Mezinárodní právo soukromé je větev právní, která poučuje o tom, podle jakých norem posuzovati je na př. manželství, které v cizině bylo uzavřeno, nebo sice v tuzemsku ale nupturienty-cizinci, podle jakých norem posuzovati jest pozůstalost cizince v tuzemsku zemřelého anebo cizince, který v tuzemsku zanechal majetek atd.

Bylo by ještě dodati několik slov o činitelích, kteří z předpisů mezinárodního práva soukromého poučení čerpají mají.

Mezinárodní právo soukromé obrací se předem k oněm orgánům, které o mezinárodních poměrech soukromých rozhodují, resp. k jejichž úkolům náleží, aby poměry těmi se zabývali. Orgány těmi jsou vůbec soudové. Soudové rozhodují právě tak o mezinárodních poměrech soukromých, jako rozhodují o soukromoprávních poměrech interních. Ale ovšem také jiní orgánové mají příležitost otázkami mezinárodního práva soukromého se zabývatí, na př. orgánové fungující při uzavírání sňatků manželských a p. Tedy všechny tyto osoby poučuje mezinárodní právo soukromé, jakým způsobem mají si počínati, bude-li jim předložen mezinárodní

⁵⁾ Dobře ovšem poznamenal *Fitta* La Méthode du droit international privé str. 210 sl., že po této stránce možno rozeznávati tři kategorie právních poměrů soukromých: Poměry interní, poměry relativně mezinárodní a poměry absolutně mezinárodní. Při rozlišování dvou prvních rozhodným je stanovisko, se kterého na poměr právní se díváme. Hledíme-li k manželství uzavřenému ve Francii státními příslušníky francouzskými ve Francii bydlícími se stanoviska francouzského, je to právní poměr interní, hledíme-li k němu se stanoviska našeho (soudí-li na př. o něm soudce rakouský) je to poměr mezinárodní. *Fitta* takovéto poměry právní, které podle okolností případu mohou míti buď povahu poměru interního nebo mezinárodního, nazývá v případě druhém poměry relativně mezinárodními. Poměrem absolutně mezinárodním bude pak na př. manželství uzavřené příslušníky rakouskými ve Francii. Srov. k tomu téhož článek Das Wesen des internationalen Privatrechtes Archiv für öffentliches Recht XIV. str. 308 sl.

poměr soukromý k řešení. Věc je, jak právě bylo řečeno, totožná jako při řešení soukromoprávních poměrů interních.

Ale ještě k jednomu činiteli, který čerpá poučení z předpisů mezinárodního práva soukromého, jest hleděti. Je to (jak plyne vůbec z pojmu předpisu právního jako normy soužití lidského), obecnstvo, které vstupuje v mezinárodní poměry soukromé. Neboť mnozí z těch, kdo vstoupiti chtějí v nějaký mezinárodní poměr soukromý, jestliže hned z předu pomýšlejí na to, aby poměr byl platný a projevil aspoň v hlavních rysech účinky právní, jaké na myslí mají, budou se zabývati otázkou: Podle jakých předpisů právních bude posuzovati poměr právní v případě neshod anebo dokonce v případě řádného sporu, a jak musíme si počínati, chceme-li dojíti cílů, kterých se domáháme? Každé osobě opatrné zajisté bude na tom záležeti, aby právní poměr postavila na pevný základ a aby účinnost jeho zajistila. Tuto funkci mezinárodního práva soukromého, t. j. poučení obecnstva, které vstupuje v mezinárodní poměry soukromé, jest povždy míti na myslí, a jak později uvidíme, jest ona předním činitelem rozvoje mezinárodního práva soukromého vůbec a nauky jeho zvláště.⁶⁾

Hledíme-li k tomu, co dosud pověděno bylo, seznáváme, že jak obsah práva mezinárodního s jedné a mezinárodního práva soukromého s druhé strany, tak ústředí, ve kterém poměry oněmi větvemi právními upravené se řeší, podstatně jsou rozdílny. Právo mezinárodní upravuje poměry právní mezi státy jako takovými, mezinárodní právo soukromé hledí k poměrům povahy soukromé. Poměry právní mezinárodním právem upravené řeší se jednak na bojišti a ve vřavě válečné, jednak v kancelářích ministerstev zahraničných záležitostí a ve stkvělých síních paláců ambassadeurů, poměry mezinárodního práva soukromého však řeší se dohodou jednotlivců a v síni soudcově.

Ku konci tohoto oddílu, jenž zabývá se pojmem mezinárodního práva soukromého, bylo by dáti ještě provisorní odpověď na

⁶⁾ *Zitelman* Internationales Privatrecht I. str. 18 sl.; *Pillet* Principes du droit international privé str. 16; *Hamaker* Das internationale Privatrecht, seine Ursachen und Ziele (překlad z hollandštiny od *Mühlbrechta*) str. 15 sl.; *Brocher* Des bases théoriques du droit international privé *Journal* V. str. 226; *Martin* Zur Lehre von der Collision der Privatrechtsgesetze *Archiv für praktische Rechtswissenschaft* N. F. V. str. 232. Sr. k tomu kap. VI. ku konci.

otázku, která by tu mohla býti položena. Mohl by se snad kdosi ptáti: Jak dospíváme k tomu, že tážeme se po zvláštním řádu právním, upravujícím mezinárodní poměry soukromé? Což je vůbec nutno, aby poměry tyto byly podrobeny nějakému právu zvláštnímu, právu, které liší se od onoho, jež upravuje soukromoprávní poměry interní? Není na př. hned předem jasno, že soudce řeše poměry soukromé, říditi se bude povždy stejným právem, t. j. soukromým právem, které dal zákonodárce státu, jehož orgánem soudce onen jest, nechťsi on *inter cives* nebo *inter peregrinos ius dicit*. Na otázku tu prozatím odpovídáme: Od dávných dob, jak nás o tom poučují dějiny mezinárodního práva soukromého, v jednotlivých oblastech právních mezinárodní poměry soukromé neřídí se stejným právem jako právní poměry interní a zejména bývá při řešení oněch pocíťována potřeba hleděti k cizímu právu, k právním řádům soukromým, platným v právních oblastech jiných; t. j. v jistých případech, které po stránce osobní nebo věcné souvisejí s cizinou, bylo (v jednotlivostech vyskytují se ovšem rozdíly podstatnější či méně podstatné) souzeno podle práva cizího a nikoli podle práva platného v místě, kde seděl soudce o právním poměru rozhodující. Tak na př. někde, je-li ve sporu súčasněn cizinec, bývá látka processní aspoň v jistém směru podrobena právu jeho vlasti, anebo jinde, jedná-li se o osobu, která v cizině má řádné bydliště, bývá do jisté míry hleděno k právu platnému v jejím bydlišti, a p., a nebývá vůbec rozhodováno naveskrz podle práva platného v místě, kde ke sporu došlo. Mezinárodní poměry soukromé na větším díle zvláštními předpisy jsou upraveny.

II.

Ale ještě na jednu otázku, která mohla by se snad vyskytnouti, dlužno dáti odpověď: Zaslужuje onen obor právní, který nazvali jsme mezinárodním právem soukromým, toho, aby bylo se o něm zvláště šířeno? Jsou předpisy, které tvoří mezinárodní právo soukromé, tak znamenité počtem a důležité významem, že dlužno je shrnouti ve zvláštní disciplinu? Je na snadě, že otázku takovou dosti obtížně předem lze zodpověděti, a že odpověď sama zřejměji či méně zřejmě se podá, až látka celá podrobena bude

rozboru, resp. až alespoň povaha problémů, o kterých jest mluvíti, bude objasněna.

Přes to však neváhám hned zde prohlásiti se pro kladnou odpověď na otázky právě dané a chci odpověď tu opřítí ukázáním k povaze poměrů právních doby přítomné.

Život národů ve století předešlém (devatenáctém) a ovšem také v oněch několika okamžicích, které prožili jsme ze století dvacátého, dojistá valně liší se od života v dobách starších.⁷⁾

V dobách starších nebyly poměry životní takovými jako dnes. Především všeobecně: veškeré poměry hospodářské byly jednodušší a méně složité. Lidstvo žilo, možno-li tak se vyjádřiti, v menších skupinách. Menší celky byly způsobilými ukojiti veškeré vznikající potřeby. To jsou skutečnosti, o kterých lze dojíti dostatečného poučení a dostatečných informací v nauce o hospodářství národním.

S druhé strany pak zvláště: Každý stát ať již z nedostatku prostředků pospojných, ať z důvodů právních (ježto totiž předpisy právní nepřály živějšímu zahraničnému styku) žil život více méně uzavřený, izolovaný. Stávalo se sice i tenkrát, že členové různých států (a zejména ovšem členové korporací, ve kterých různé právo platilo) vstupovali ve vzájemné styky, ale styky ty nebyly jednak příliš husté, jednak příliš složité, aspoň pokud se týče pravých

⁷⁾ K tomu *Lyon-Caen Études sur le droit international maritime Journal* IV. str. 479; *Laurent Études sur le droit international privé Journal* VI. str. 13; *Schiatarella Propedeutica al diritto internazionale* lez. VIII.; *Soldan De l'utilité de conventions internationales en matière de droit international privé* str. 7; *Picard Embryologie juridique Journal* X. str. 565; *Lainé Introduction au droit international privé I. Préface* str. IX.; *týž Étude sur le titre préliminaire du projet de revision du code civil belge* (Extr. du Bulletin de la société de législation comparée 1890) str. 8; *Demolombe Cours de Code civil I. č. 68.*; *Foote A concise treatise on private international jurisprudence* Introductory chapter str. XXX.; *Fiore Diritto internazionale privato* Prefazione alla seconda edizione str. 4 (3. vydání); *Anzilotti La Codificazione del diritto internazionale privato* str. 14 sl.; *Gemma Propedeutica al diritto internazionale privato* str. 5 sl. a p. 3 na str. 37 sl.; *Buscemi Le vicende del diritto internazionale privato nella storia dell'umanita* Archivio giuridico VIII. 333 sl.; *Meili Die Doktrin des internationalen Privatrechtes* Zeitschrift I. str. 1 sl.; *Pillet Principes* str. 1 sl.; *Lorimer Revue* IX. str. 175 sl.; *Weiss Del'admission à domicile des étrangers en France et la loi du 26 /6. 1889 sur la nationalité* Journal XXII. str. 5.

styků zahraničných. Nebylo tudíž tak naléhavé, podrobiti tyto styky souhrnnému, zásadnímu pozorování, nebylo tak naléhavé, pátrati po předpisech, kterým by tyto styky měly býti podřízeny. Dálo-li se tak přece, nedálo se tak pod titulem samostatným, ve zvláštním oddílu vědy právní, nýbrž bylo pravidelně (ač i tu výjimky se vyskytují) o předpisech upravujících poměry právní s elementem mezinárodním jednáno v dodatcích připojovaných k jednotlivým obecně pěstěným oborům právním. Tak pojednávano bylo o předpisech mezinárodního práva soukromého jako o zvláštní kapitole práva soukromého, o předpisech mezinárodního práva trestního⁸⁾ jako o kapitole práva trestního atd., ač ovšem také v jiné souvislosti o věcech těch bylo jednáno, a sice výjimečně v nauce o právu veřejném (sr. na př. *Huber Jus publicum universale*), častěji v nauce o právu mezinárodním.

Později poměry se změnily. Nastala, jak se praví, doba hospodářského rozkvětu. Hospodářské poměry jak rozsahem tak obsahem v míře neobyčejné se rozhojnily a způsobily vznik nových aneb aspoň značné zdokonalení stávajících institucí právních. Dlužno ukázati jen k právu směnečnému a různým institucím práva obchodního, pak k celému hospodářství veřejnému, hospodářství států a jiných korporací veřejných (mám tu na mysli zejména veškeré úvěrnictví veřejné i soukromé v jeho nynější dokonalé formě) a konečně k neobyčejnému rozvoji práv ku statkům nehmotným. S druhé strany Evropa stala se menší a přiblížily se i některé státy mimoevropské, především Spojené Státy Severoamerické i j., jednak tím, že v míře netušené zdokonalila a dosud se zdokonaluje komunikace; jednak i tím, že z velké části padly rozmanité a četné právní překážky bránící volnému pohybu lidstva i jmění. Ve spojení s tímto zdokonalením hospodářství soukromého i veřejného, ve spojení s těmito pokroky techniky a přeměnami právních řádů změnil se u valné míře i veškerý životní názor obyvatelstva.⁹⁾

Důsledkem všeho toho pak členové různých celků společenských vstoupili spolu v hustší styk, čímž rozhojnily, ale spolu

⁸⁾ O mezinárodním právu trestním a jeho poměru k mezinárodnímu právu soukromému sr. kap. IV. i. f.

⁹⁾ Sr. zejména *Kazaňski Revue* XXIX. str. 238.

i komplikovaly se právní poměry stykem tím zakládané, naše mezinárodní poměry soukromoprávní.¹⁰⁾

Chceme si na tomto místě povšimnouti některých zvláště významných, markantních mezinárodních poměrů soukromoprávních, které svého času zaměstnávaly praxi a také v literatuře doznaly podrobného rozboru. Jsou to jaksi representanti, charakteristické typy mezinárodních poměrů soukromoprávních, k nimž vůbec styky zahraničné po stránce extensivní i intenzivní rostoucí zavdávají podnět. Na místě tomto tyto *causes célèbres*, ač význam jejich jest ovšem jinde, a hledati jej sluší v mohutném působení jejich na rozvoj ideový při řešení mezinárodních poměrů soukromých,¹¹⁾ mají nám doličiti zajímavost, důležitost a rozmanitost otázek, které naskytují se v mezinárodním právu soukromém.

Následkem zdokonalení forem úvěrnictví stali se často cizinci věřiteli států jiných anebo obchodních společností a korporací v těchto jiných státech působících. Vznikly různé sporné otázky týkající se takovýchto poměrů smluvních.

¹⁰⁾ *Stein* Einige Bemerkungen über das internationale Verwaltungsrecht Schmollers Jahrbuch VI. str. 399 mluví o »Entstehung eines europäischen Gesamtlebens, das an der Stelle der alten Individualität der einzelnen Staaten den Charakter unseres Jahrhunderts bildet und die nächsten Jahrhunderte zu beherrschen bestimmt ist. Sr. i *Anzilotti* Codificazione str. 16: un rapido svolgersi di rapporti d'ogni genere, intellettuali, morali, economici, un continuo affermarsi d'interessi nuovi chiedenti una nuova protezione giuridica, tutto in somma il complesso di attività e di energie, che costituiscono quello che si può ormai e con ogni rigore di termini chiamare la vita sociale internazionale.

¹¹⁾ Sr. k tomu *Flaeschlen* Réflexions sur l'acquisition d'un immeuble par un État étranger *Revue* XXVI. str. 95 sl.: Les causes célèbres jouent un grand rôle dans le développement du droit international privé. Ce sont elles qui, à un moment donné, font surgir une situation inattendue et se dresser un problème que la théorie spéculative n'avait pas encore compris jusque-là dans le cadre de ses investigations, mais qui aussitôt, posé, réclame une solution immédiate et définitive. Les causes célèbres marquent ainsi des étapes dans l'histoire de notre science et donnent une puissante impulsion à son évolution. Ainsi qui ne se rappelle les interminables débats que provoqua le procès relatif au mariage Beaufremont-Bibesco et les vues toutes nouvelles que fit naître cette discussion? Les annales de la science du droit international privé ont singulièrement profité des vicissitudes de cette union romanesque.

Za příklad uvádím processy svého času u nás a v Německu proslulé pode jménem rakouských processů kuponových (die oesterreichischen Kouponsprozesse.¹²⁾ Když totiž v Rakousku došlo k značnému rozšíření sítě železniční, bylo hned z předu patrné, že domácí kapitál k uhrazení potřebných prostředků by nestačil. Aby do země přiveden byl kapitál cizí, byly vydány cenné papíry, obligace, ve kterých bylo slíbeno placení jednak netoliko ve měně tuzemské, čísle rakouském, nýbrž i v měnách cizích, jednak netoliko v platebních místech tuzemských, nýbrž i v platebních místech cizích; na př. zněla obligace: na 200 zl. r. č. = $133\frac{1}{3}$ tolarům spolkovým = $233\frac{1}{3}$ zlatým jhoněmeckým = 500 franků = 20 librární anglickým splatným ve Vídni, Frankfurtě n. Mohanem, Paříži, Londýně a p.

Dokud Německo trvalo při měně stříbrné, nenastaly komplikace. Jakmile však v létech sedmdesátých přešlo k měně zlaté, a měna dosavadní přepočtena byla na říšskou měnu novou v tom poměru, že 1 tolar spolkový postaven byl na roveň 3 markám říšským, 1 zlatý jhoněmecký pak $1\frac{5}{7}$ marek říšských, došlo ku konfliktu. Němečtí věřitelé žádali zúrokování a zaplacení ve měně zlaté, t. j. požadovali za zmíněnou obligaci 400 marek říšských (analogicky měla se věc pokud se týče úroků) tvrdíce, že slíbené summy ($133\frac{1}{3}$ tolarů spolkových resp. $233\frac{1}{3}$ zlatých jhoněmeckých) rovnají se podle německých zákonů o měně 400 marek říšských. Naproti tomu dlužníci rakouští (naše společnosti železniční) pravidelně nechtěli platiti o nic více, než hodnotu stříbra obsaženou v oněch mincích stříbrných, jejichž placení v obligacích bylo slíbeno. Toto stanovisko dlužníků znamenalo pak, hledíme-li k nízké tehdejší hodnotě stříbra, značnou do milionů jdoucí difference v neprospěch věřitelů. Právní otázka předložena byla soudům, ale ani jejich rozhodnutí nepřivodilo stavu uspokojivého. Soudové naši celkem přidali se na stranu tuzemských dlužníků, soudové němečtí pak na stranu věřitelů německých. Věci ty byly pak příčinou obtížného ohrožení zahraničního obchodu a vedly také k některým krokům zákonodárným. Tyto kuponové processy jsou typickými případy mezinárodních poměrů soukromých.

¹²⁾ Sr. k tomu *Bekker Ueber die Couponsprozesse der oesterreichischen Eisenbahngesellschaften und über die internationalen Schuldverschreibungen.*

Interessantní poměry z práva dědického taktéž často se vyskytly. Příslušníci státu některého opustili svůj domov, usadili se v cizině a nabyvše tam jmění, zemřeli. Spory nastalé náležejí vesměs v obor mezinárodního práva soukromého. Nejznámějším případem toho druhu, jenž zavedl podnět k úsilnému řešení v literatuře a také valně ohrozil vzájemný poměr dvou států, je tak zvaný případ Zappův, o němž chci stručně se zmíniti.¹⁸⁾

Epirský Řek, Vanghely Zappa zemřel v Brosteni v Rumunsku dne 20. června 1865 jako opatrovanec zanechav poslední pořízení dané dne 20. listopadu 1860. Jmění jeho, z největší části nemovité, tvořily statky ležící v Rumunsku. Posledním pořízením zůstavil požívání veškerého svého jmění nemovitého a největší části movitostí svému vzdálenému příbuznému Konstantinu Zappovi s tím, že tento, byv jmenován vykonavatelem poslední vůle, byl povinen po zaplacení některých odkazů postavit v Aténách palác, který by obdržel jméno zůstavitelovo, a ve kterém by se každé čtyřletí konaly zápasy literární, vědecké a průmyslové na památku her olympických. Pokud se týče jmenování dědice, učinil jím zůstavitel ústav v Aténách zřízený a nazvaný komissí olympickou, jemuž uloženo bylo, aby po smrti Konstantina Zappy po-

¹⁸⁾ Sr. k tomu *Rolin* L'affaire Zappa Revue XXV. str. 179 sl.; *Flaischlen* Réflexions sur l'acquisition d'un immeuble par un État étranger Revue XXVI. str. 95 sl.; *Desjardins* Des droits en Roumanie d'un État étranger appelé par testament à recueillir la succession d'un de ses sujets (affaire Zappa) Journal XX. str. 1009 sl.; *Renault, Woeste, Lejeune* (tři články uveřejněné pod titulem *Du droit pour une personne morale étrangère de recueillir par succession un immeuble en France* Journal XX. str. 1118 sl.; *Flaischlen* Des droits d'un État étranger appelé par testament à recueillir la succession d'un de ses sujets Journal XXI. str. 282; *Missir* La question de compétence dans l'affaire Zappa Journal XXI. str. 776; *Streit* L'affaire Zappa. Conflit gréco-roumain; *Flaischlen* Die Zappasche Angelegenheit im Lichte des internationalen Rechts Zeitschrift III. str. 117; Gutachten der Berliner Juristenfakultät zum Zappaschen Erbfolge Zeitschrift III. str. 275 sl. (uveřejněno také v Journalu XX. str. 727 sl. pod titulem: *Du droit pour les États étrangers de posséder des immeubles en Allemagne. Consultation fournie par la faculté de droit de Berlin à l'occasion de la succession Zappa*); *Streit* Zur Klärung der Zappafrage Zeitschrift III. str. 479 sl.; *Martens* Zur Zappafrage Zeitschrift IV. str. 329 sl. Bylo by ovšem poznamenati, že případ ten zavedl podnět ještě k jiným otázkám než těm, které v textu jsou naznačeny. Bylať sporna také příslušnost soudu k projednání pozůstalosti a zejména působnost soudů konsulárních v Rumunsku.

kračoval v díle započatém. Konstantin Zappa požíval bez překážky jmění zůstaveného a zemřel v Mentonu r. 1891. Po jeho smrti ucházeli se o dědictví synovci Vanghelya Zappy (státní příslušníci rumunští) dovolávající se čl. VII. § 5 ústavy rumunské ze dne 13. října 1879, jenž rezervuje Rumunům vlastnictví nemovitostí v Rumunsku ležících, ale ovšem hlásila se také vláda řecká. Vláda rumunská stojíc na straně oněch příbuzných i vláda řecká vyžádaly si dobrozdání četných vynikajících právníků, z nichž někteří na tu, jiní na onu stranu se postavili. Vydány pak pamětní spisy a došlo postupem i k přerušení styků mezi Rumunskem a Řeckem.

Také poměry rodinné, zejména manželské byly příčinou četných zajímavých otázek právních. Mezi nimi na prvním místě stojí případ nazývaný vůbec afférou Beauffremont-Bibesco, jež v polovině let sedmdesátých předešlého století budila interest kruhů účastněných.¹⁴⁾ Henrietta Valentina de Riquet, hraběnka Caraman-Chimayova, příslušnice belgická, byla prvé uzavřela manželství s knížetem Beauffremontem, příslušníkem francouzským. Manželé rozvedeni byli od stolu a lože r. 1874. Kněžna Beauffremontova odebrala se na to do Německa, nabyla tam ve Starohradu saském bez svolení svého manžela resp. úřadů francouzských státního občanství a uzavřela pak v říjnu 1876 v Berlíně druhé manželství s rumunským knížetem Bibescem. O platnosti tohoto manželství náhledy se rozcházely, a opakoval se tu týž zjev, o kterém zmí-

¹⁴⁾ *Bluntschli* Deutsche Naturalisation einer separierten Französin; *Holtzendorff* Der Rechtsfall der Fürstin Bibesco; *týž* Situation d'une femme judiciairement séparée de corps en France, puis naturalisée et remariée en Allemagne du vivant de son premier époux *Revue* VIII. str. 205; *Labbe* Une femme mariée à un Français et judiciairement séparée de corps peut-elle se faire naturaliser en pays étranger sans l'autorisation du mari ou de justice? *Journal* II. str. 409 sl.; *Holtzendorff* Une femme française séparée de corps peut se faire naturaliser en pays étranger notamment en Allemagne sans autorisation maritale et y contracter un second mariage *Journal* III. str. 5 sl.; *Stölzel* De la validité du second mariage d'une femme séparée de corps *Journal* III. str. 260; *Labbe* De la naturalisation et du divorce au point de vue des rapports internationaux *Journal* IV. str. 5 sl.; *Lehr* eodem str. 114 sl.; *Renault* L'affaire Beauffremont devant la justice belge *Journ.* VII. str. 178; *Beauchet* Du divorce en Allemagne des époux autrichiens séparés de corps *Journal* XI. str. 271 sl.; *Bar* Theorie und Praxis des internationalen Privatrechtes I. str. 212 sl.; *Laurent* Droit civil international I. str. 16 sl.

nili jsme se svrchu, když jednali jsme o processech kuponových. V judikatuře a literatuře francouzské zastáván byl názor, že manželství je neplatné, v judikatuře a literatuře (až na nepatrné výjimky) německé platnost manželství byla hájena, a debata i zde velmi živě a úsilně byla vedena.

K analogickým sporům zavdala podnět také manželství, která uzavřela r. 1879 Adelina Pattiova s markýzem de Caux a r. 1882 Sarah Bernhardtova s Řekem Damalou.¹⁵⁾

Ostatně i problém tak zv. manželství sedmihradských v literatuře i judikatuře hojně přetřásaný¹⁶⁾ náleží sem; i tu jedná se o otázky mezinárodního práva soukromého.

Konečně i koloniální politika států objevila se úrodnou půdou pro rozvoj problémů mezinárodního práva soukromého. Státy vládnoucí značnými koloniemi jaly se pečovati o pospoj v těchto. Stavby dráh železných, jako i jinde, svěřovány byly podnikatelům soukromým, ovšem takovým, kteří měli vedle dostatečného kapitálu a dostatečných schopností technických také dosti podnikavosti k podnikům obtížným a spolu pochybným. Poněvadž pak zhusta se stávalo, že nebylo mezi příslušníky státními osob takto způsobilých, byla stavba svěřena cizinci. V tom neb onom případě smlouva nebyla dodržena a došlo ke sporu. Vznikla otázka: Podle jakého práva právní poměr má býti rozsouzen?

Za příklad možno uvésti t. zv. mezinárodní spor, týkající se železniční linie do Laurenço Marquès (v zátocě delagoyské).¹⁷⁾¹⁸⁾

¹⁵⁾ *Martens* Völkerrecht II., str. 307 sl.

¹⁶⁾ *Randa* O sedmihradských manželstvích *Právník* XXII. str. 350 sl.; *Preissler* O sedmihradských manželstvích eodem XXII. str. 174 sl.; *Fuchs* Die siebenbürgischen Ehen; *Call* Gegen die siebenbürgischen Ehen; *Lyon-Caen* De l'influence de la religion des époux sur les causes du divorce en Autriche *Journal* VII. 268 sl.; *Rittner* Auch einiges über die siebenbürgischen Ehen *Gerichtszeitung* XXI. č. 10, 11; *Roszner* Die Klausenburger Ehen *Juristische Blätter* VIII. str. 631 sl. Pak: *Fettel* Die internationalen Bestimmungen des ungarischen Ehegesetzentwurfes *Zeitschrift* IV. str. 117; *Henner* O uherském právu manželském (zvláštní otisk ze IV. a V. ročníku *Sborníku věd právních a státních*) str. 15 sl.

¹⁷⁾ Sr. k tomu *Meili* Der internationale Streit betreffend die Eisenbahnlinie Laurenço-Marquès (Delagoa-Bay).

¹⁸⁾ Jako další causes célèbres možno ještě uvésti: bigamii Crispia (k tomu *Grippo* Un cas de bigamie *Journal* V. str. 557); bigamii Jerômea Napoleona (k tomu *Wharton* Du mariage aux États-Unis *Journal* VI. str. 234), pak

Tolik pokud se týče jakosti případů, kterými v mezinárodním právu soukromém v době nové jest se zabývati. Ale četné skutečnosti vydávají svědectví také o tom, jak rozhojňuje se počet případů a otázek mezinárodního práva soukromého. O tom možno se přesvědčiti zběžným nahlédnutím do kterékoli sbírky rozhodnutí soudních. Ze všech možno seznati, že v poslední době neustále roste počet mezinárodních poměrů soukromých, které soudci předkládají se k rozhodnutí. Zvláště zajímavé je srovnání starších ročníků časopisu *Journal du droit international privé et de la jurisprudence comparée*, vydávaného počínajíc rokem 1874 *Edvardem Clunetem* v Paříži s ročníky novějšími časopisu toho. *Journal* přináší každého roku přehled judikatury z mezinárodního práva soukromého ve velké většině států evropských i mimoevropských. V ročníku prvním zaujímal tento přehled 181 stránek, v ročnících posledních kolísá mezi 500—600 stránkami. A třeba bychom byli nuceni přičítati tuto velkou diferencii z části redakci valně zdokonalené, přece je z čísel uvedených jasno, jak judikatura mezinárodního práva soukromého nabývá rozsahu.

Z toho všeho pak, co uvedeno bylo, zdá se mně jasně vyplývati důležitost nauky, kterou nazvali jsme mezinárodním právem soukromým a nutnost intensivního jejího pěstění. Neboť dnes více

affaire de Mlle Martinez de Campos et de M. Mielvaque (*Journal* XV. str. 451); affaire Zammareti (*Journal* XVIII. str. 508 sl.); affaire de la princesse del Drago (k tomu *Pierantoni* De l'exécution des sentences arbitrales étrangères en France *Revue* XXXII. str. 225 sl.). K zajímavým otázkám zavadaly konečně podnět zákony francouzské z 13.—14. srpna r. 1870, kterými prodloženy byly po dobu trvání váiky německo-francouzské lhůty protestní proti dlužníkům francouzským (sr. k tomu *Journal* I. 209: *Bauchau-Maurissens* c. *Vandendaele* et *Vandermaelen*, pak: *Die in Anlass des deutsch-französischen Krieges erlassenen französischen Gesetze Zeitschrift für das gesammte Handelsrecht* XVI str. 413 sl.; *Bartin* De l'impossibilité d'arriver à la suppression définitive des conflits de lois *Journal* XXIV. str. 241 sl.; *Pražák* Francouzské moratorium a směnečná práva postižní *Právník* XI. str. 406 sl. 441 sl.; *Goetze* Das französische Wechsel-Moratorium und seine Rechtswirkung in Oesterreich *Allg. oest. Gerichtszeitung* XXII. č. 42; *Swoboda* Das französische Gesetz vom 13. August 1870 über die Prorogation der Protestfrist für negotiable Wertpapiere eod. č. 73—76; *Faques* Die durch die französischen Moratorienverfügungen hervorgerufenen Regressfragen eod. č. 99—104. V posledním pojednání citována je také obsáhlá literatura otázky se týkající.

než kdy jindy platí slova, kterými již roku 1834 *Story* zahájil slavnou knihou svojí *Commentaries on the conflict of laws foreign and domestic*:

The subject (sc. of my book) is one of great importance and interest; and from the increasing intercourse between foreign States as well as between the different States of the American Union, it is daily brought home more and more to the ordinary business and pursuits of human life.

To vše ovšem, jak přiznávám, není odpovědí na otázku svrchu danou, jež nemá vlastně povahy zásadní, nýbrž spíše jen povahu systematickou: zda-li totiž je vhodné zabývat se mezinárodním právem soukromým v disciplině zvláštní, anebo je-li lépe přičleniti je k některé z ostatních disciplin právnických. Pokusili jsme se jen o důkaz nepřímý, ukazující k zajímavosti a rozmanitosti problémů tu se vyskytujících. Přímého důkazu na tomto místě ovšem dáti nelze: O přímý důkaz pokusiti se chci jednak celým tímto pojednáním, jednak speciálně v některých kapitolách dalších, ve kterých učiněn bude pokus o rozbor podstaty problémů mezinárodního práva soukromého.¹⁹⁾

¹⁹⁾ Sr. k tomu ostatně *Niemeyer* *Positives internationales Privatrecht* str. 1: Die »Doktorfrage« der *collisio statutorum* ist zu einer selbständigen Disciplin herangewachsen, nicht künstlich aufgezogen von tüftelnden Gelehrten, sondern emporgedrängt durch die Triebkraft des Weltverkehrs; pak *Meili* *Zeitschrift* I. str. 3; *Lainé* *Introduction* (*Extr. de la Revue du droit international privé et du droit pénal international*) str. 16 sl.; *Fiore* *Diritto internazionale privato* I. str. 13; *Fusinato* *Introduzione ad un corso di diritto internazionale pubblico e privato*, str. 7, 8; *Hamaker* na u. m., str. 5 sl.